

به نام خدا

برنامه‌سازی پیشرفته

دانشگاه شهید بهشتی . دانشکده مهندسی و علوم کامپیوتر

دکتر مجتبی وحیدی اصل

برنامه‌نویسی شبکه - بخش اول

قائم علی‌آبادی

فهرست مطالب

- 1. آدرس IP (IP Address)
- 2. پروتکل (Protocol)
- 3. شماره پورت (Port Number)
- 4. آدرس MAC (MAC Address)
- 5. پروتکل‌های اتصال‌گرا و بدون اتصال (Connection-oriented / Connection-less)
- 6. سوکت (Socket)

مقدمه

در این بخش از درس برنامه‌سازی پیشرفته، با مفاهیم پایه‌ای برنامه‌نویسی شبکه آشنا می‌شویم و یاد می‌گیریم که چطور با استفاده از زبان برنامه‌نویسی جاوا، برنامه‌های شبکه‌ای ساده بنویسیم. در پایان این بخش، قادر خواهیم بود که:

- برنامه‌نویسی سوکت TCP انجام بدیم.
 - داده‌های یک صفحه وب را نمایش دهیم.
 - آدرس IP یک دامنه (مثل www.google.com) را به دست آوریم.
 - برنامه‌نویسی سوکت UDP انجام بدیم.
-

شبکه در جاوا (Java Networking)

- شبکه در جاوا مفهومی برای اتصال دو یا چند دستگاه محاسباتی است تا بتوانیم [منابع](#) را به اشتراک بگذاریم.
- برنامهنویسی [سوکت](#) در جاوا امکان تبادل داده بین دستگاههای مختلف را فراهم میکند.
- مزایای Java Networking
 - با اشتراک‌گذاری منابع
 - متمنکزسازی مدیریت نرم‌افزار

آدرس IP

- آدرس IP یک عدد یکتاست که به هر گره (node) در شبکه اختصاص داده می‌شود؛ مثل **192.168.0.1**. برای نمایش، معمولاً از قالب نقطه‌گذاری شده استفاده می‌کنیم (IPv4).
- از چهار بخش (Octet) تشکیل شده که هر کدام بین **0** تا **255** هستند. هر اکتت در واقع یک بایت است و جمع آن‌ها 32 بیت را می‌سازد.
- یک آدرس **منطقی** است و می‌تواند تغییر کند.

پروتکل (Protocol)

پروتکل یعنی «قواعد گفت‌وگو» بین دستگاه‌ها: پیام چه شکلی باشد، از کدام پورت برود و ارتباط کی شروع و تمام شود؛ اگر این قواعد نباشند، دو طرف حتی با داشتن شبکه مشترک هم علاوه‌تر حرف یکدیگر را نمی‌فهمند.

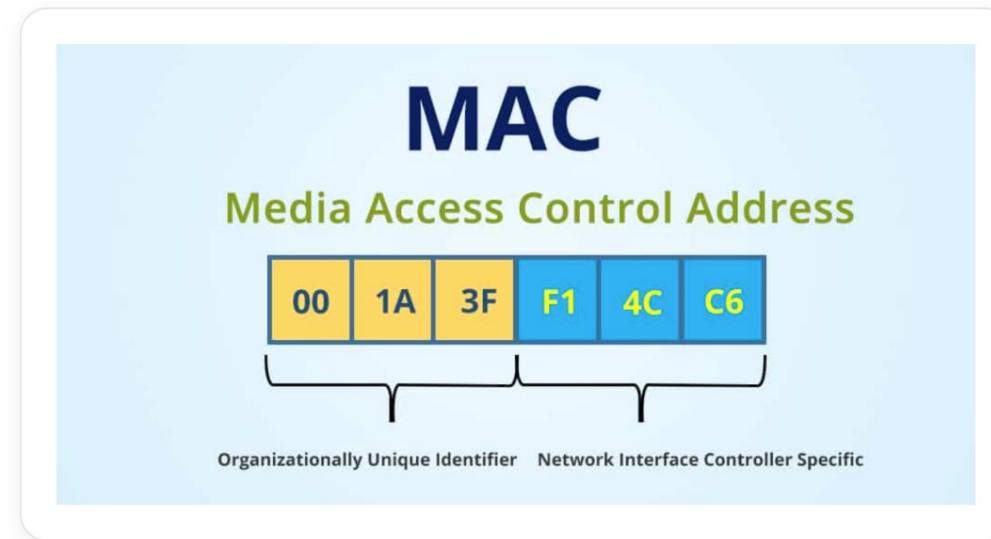
- **TCP**: این پروتکل ابتدا ارتباط را ایجاد و پایدار می‌کند (handshake سه مرحله‌ای) و بعد داده را به قطعات کوچک تقسیم می‌کند؛ برای هر قطعه رسید می‌گیرد، در صورت گم شدن دوباره می‌فرستد و با شماره‌گذاری مطمئن می‌شود همه بسته‌ها دقیقاً به همان ترتیبی که ارسال شده‌اند به مقصد می‌رسند. TCP در کنار **IP** کار می‌کند تا مسیر درست انتخاب شود و به خاطر اطمینان بالا، برای وب و ایمیل و هر جایی که «درست رسیدن» مهم‌تر از «سریع رسیدن» است، انتخاب رایجی به شمار می‌آید.
- در UDP هیچ مذاکره اولیه‌ای برای ساختن ارتباط انجام نمی‌شود و فرستنده بسته‌ها را مستقیم راهی می‌کند؛ خبری از رسید و ارسال مجدد یا تضمین ترتیب نیست و همین سادگی باعث می‌شود سربار بسیار کم و تاخیر پایین باشد. به همین دلیل، برای پخش زنده، تماس صوتی/ تصویری و بازی‌های آنلاین که «به موقع رسیدن» مهم‌تر از «بی‌نقص بودن» است، معمولاً مناسب‌تر از TCP است.
- پروتکلی برای انتقال فایل که امکاناتی مثل فهرست‌کردن، ساخت پوشش، از سرگیری دانلود/آپلود و جابه‌جایی فایل بین کلاینت و سرور را فراهم می‌کند؛ در سناریوهای حساس معمولاً از گونه‌های امن آن مثل **FTP** یا **SFTP** استفاده می‌شود تا هم محتوا و هم نام کاربری/گذرواژه رمزگاری شوند.
- راهی قدیمی برای دسترسی به خط فرمان سیستم‌های راه دور است و اجازه می‌دهد مثل کنسول محلی دستور اجرا کنید؛ اما چون هیچ رمزگاری‌ای انجام نمی‌دهد، شنود اطلاعات بسیار ساده است و به همین خاطر امروز تقریباً همیشه **SSH** به عنوان جایگزین امن توصیه می‌شود.
- ستون فقرات ارسال ایمیل در اینترنت است؛ کلاینت‌ها پیام را از طریق **SMTP** به سرور می‌سپارند و سرورها نیز بین خودشان پیام را جابه‌جا می‌کنند تا به صندوق گیرنده برسد. پورت‌های رایج 25 و 587 و 465 هستند که حالت‌های امن با **TLS/SSL** را هم پوشش می‌دهند.
- پروتکل دریافت ایمیل که معمولاً پیام‌ها را از سرور دانلود می‌کند و روی دستگاه کاربر نگه می‌دارد؛ این روش برای استفاده تک‌دستگاه ساده و مناسب است، اما اگر همگام‌سازی پوشش‌ها روی چند دستگاه را می‌خواهید، **IMAP** تجربه بهتری می‌دهد. نسخه POP3 روی پورت‌های 110 و 995 (نسخه امن) کار می‌کند.

شماره پورت (Port Number)

- شماره پورت برای **تشخیص یکتای برنامه‌ها** روی یک میزبان (Host) استفاده می‌شود! چند برنامه می‌توانند روی یک IP باشند ولی هر کدام پورت خودشان را دارند.
 - پورت در عمل **نقطه انتهایی ارتباط** بین دو برنامه است! داده‌ها به «IP + پورت» مقصد ارسال می‌شوند و به برنامه درست تحویل داده می‌شوند.
 - برای ارتباط، معمولاً ترکیب آدرس IP به همراه **شماره پورت** مبدأ/مقصد مشخص می‌شود؛ مثلا **192.168.1.10:8080**.
-

آدرس MAC

- شناسه یکتای کارت شبکه یا همان **NIC** است! هر رابط شبکه (اترنت/وایفای و ...) یک MAC مخصوص به خودش دارد.
- روی یک گره شبکه ممکن است چند کارت شبکه وجود داشته باشد، اما **هر کارت شبکه MAC** یکتای خودش را دارد.

روش‌های مختلف اتصال

- در پروتکل‌های اتصال‌گرا (مثل TCP) گیرنده برای بسته‌های دریافت شده تأییدیه (ACK) می‌فرستد؛ بنابراین ارتباط قابل اعتماد است اما به خاطر کنترل‌ها و رفت‌وبرگشت‌های بیشتر، معمولاً **کندتر** از حالت بی‌اتصال عمل می‌کند.
- در پروتکل‌های بی‌اتصال (مثل UDP) گیرنده تأییدیه‌ای نمی‌فرستد؛ پس ارتباط **سریع** است اما **تضمين تحويل و ترتیب سریع** ندارد و ممکن است بسته‌ها گم شوند یا جابه‌جا برسند.

بسته **java.net**

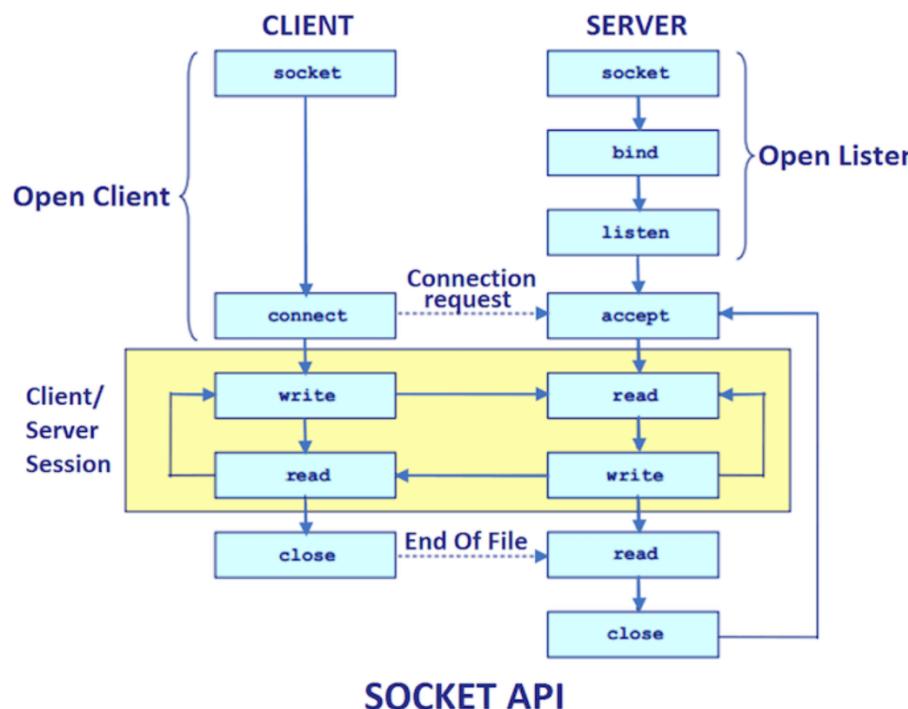
بسته **java.net** مجموعه‌ای از کلاس‌ها را برای ساخت برنامه‌های شبکه در جاوا فراهم می‌کند.

URLDecoder	ResponseCache	InetSocketAddress	Authenticator
URLEncoder	SecureCacheResponse	InetAddress	CacheRequest
URLStreamHandler	ServerSocket	Inet4Address	CacheResponse
	Socket	Inet6Address	ContentHandler
	SocketAddress	IDN	CookieHandler
	SocketImpl	HttpURLConnection	CookieManager
	SocketPermission	HttpCookie	DatagramPacket
	StandardSocketOptions	NetPermission	DatagramSocket
	URI	NetworkInterface	DatagramSocketImpl
	URL	PasswordAuthentication	InterfaceAddress
	URLClassLoader	Proxy	JarURLConnection
	URLConnection	ProxySelector	MulticastSocket

این فهرست کامل نیست؛ برای جزئیات هر کلاس و بقیه موارد در صورت نیاز به مستندات رسمی جاوا مراجعه کنید.

برنامه‌نویسی سوکت در جاوا

- از **Java Socket programming** برای ارتباط بین برنامه‌های استفاده می‌شود که روی **JRE**‌های متفاوت اجرا می‌شوند.
- این ارتباط می‌تواند **اتصال‌گرا** (Connection-oriented) یا **بی‌اتصال** (Connection-less) باشد.
- برای حالت اتصال‌گرا از کلاس‌های **ServerSocket** و **Socket** و **DatagramSocket** استفاده می‌کنیم؛ و برای حالت بی‌اتصال از **DatagramPacket**.
- کلاینت برای برقراری ارتباط باید **دو اطلاعات** را بداند:
 - آدرس IP سرور
 - شماره پورت

متدها و سازندهای کلاس ServerSocket

- کلاس `java.net.ServerSocket` برای برنامه‌های **سرور** به کار می‌رود تا روی یک **پورت** خاص گوش بدهند و درخواست‌های کلاینت را بپذیرند.
- این کلاس **چهار سازنده** دارد. اگر در سازنده **exception** رخ ندهد، یعنی برنامه با موفقیت به پورت مشخص شده **bind** شده و آماده دریافت اتصال است.

تلاش می‌کند سرور سوکتی بسازد که به پورت داده شده متصل است. اگر آن پورت قبلاً توسط برنامه دیگری اشغال شده باشد، IOException رخ می‌دهد.	<code>public ServerSocket(int port)</code>	(1)
مثل سازنده قبلی، با این تفاوت که پارامتر backlog مشخص می‌کند چند اتصال ورودی در حال انتظار در صف نگهداری شوند.	<code>public ServerSocket(int port, int backlog)</code>	(2)
به جز تعیین پورت و صف انتظار، با پارامتر InetAddress مشخص می‌کنید سرور روی کدام IP محلی <code>bind</code> شود (برای سیستم‌هایی که چند IP دارند).	<code>public ServerSocket(int port, int backlog, InetAddress address)</code>	(3)
یک سرورسوکت غیرمتصل می‌سازد؛ بعدها با متدهای <code>bind()</code> آن را به IP/Port موردنظر متصل کنید.	<code>()public ServerSocket</code>	(4)

راه‌اندازی ساده Client/Server

- در سناریوی ساده یک‌طرفه، کلاینت وصل می‌شود و پیام می‌فرستد و سرور پیام‌ها را روی اتصال سوکت نمایش می‌دهد. جزئیات سطح پایین را بسته شبکه جاوا ([java.net](#)) مدیریت می‌کند و کار برنامه‌نویس آسان‌تر می‌شود..
- برای اتصال به یک نود دیگر، باید یک **اتصال سوکت** برقرار شود؛ یعنی دو نود از **آدرس IP** و **پورت TCP** یکدیگر اطلاع داشته باشند. کلاس `java.net.Socket` نماینده یک سوکت در سمت کلاینت است.

```
Socket socket = new Socket("127.0.0.1", 6666);
```

- آدرس IP سرور. مقدار **127.0.0.1** همان localhost است و وقتی کلاینت و سرور روی یک دستگاه هستند به کار می‌آید.
- شماره پورت TCP. فقط یک عدد برای مشخص کردن برنامه مقصد؛ مثلا HTTP روی پورت **80** است. بازه پورت‌ها از **0** تا **65535** است.

ایجاد سرور (Server)

- برای ساخت برنامه سرور، باید یک نمونه از کلاس **ServerSocket** بسازیم.
- در این مثال از پورت **6666** برای ارتباط بین کلاینت و سرور استفاده می‌کنیم (می‌توانید هر پورت آزاد دیگری را هم انتخاب کنید).
- متده **accept()** منتظر اتصال کلاینت می‌ماند؛ اگر کلاینت با پورت داده شده وصل شود، یک نمونه **Socket** برمی‌گرداند. این متده مسدود کننده است و تا زمان اتصال کلاینت، اجرای برنامه را نگه می‌دارد.

```
ServerSocket ss = new ServerSocket(6666);
Socket s = ss.accept(); // establishes connection and waits for the client
```

ایجاد کلاینت (Client)

- برای ساخت برنامه کلاینت، باید یک نمونه از کلاس **Socket** بسازیم.
- لازم است **آدرس IP** (یا نام میزبان) سرور و **شماره پورت** را بدانیم. در این مثال چون سرور روی همان سیستم اجرا می‌شود از **localhost** استفاده می‌کنیم.

```
Socket s = new Socket("localhost", 6666);
```

در ادامه یک نمونه ساده از برنامه‌نویسی سوکت را خواهیم داشت که کلاینت متنی را ارسال می‌کند و سرور آن را دریافت کرده و چاپ می‌کند.

ارتباط روی سوکت و بستن اتصال

- برای تبادل داده روی اتصال سوکت از **Stream** استفاده می‌کنیم: `(().getInputStream() و .getOutputStream()` برای کار راحت‌تر از `DataInputStream/DataOutputStream` یا `BufferedReader/PrintWriter` نیز استفاده می‌کنیم.
- در یک برنامه سرور، عملاً با **دو سوکت** سروکار داریم:
 - یک **ServerSocket** که منتظر اتصال کلاینت‌ها می‌ماند (متده `accept()`).
 - یک **Socket** که نتیجه `accept()` است و برای ارسال/دریافت داده با همان کلاینت استفاده می‌شود.
- پس از اتمام کار، جریان‌های ورودی/خروجی و سپس خود **Socket** را بیندید تا منابع آزاد شوند؛ استفاده از `-try`-`with-resources` جلوی هدرفت منابع را خواهد گرفت.

```
import java.io.*;
import java.net.*;

public class MyServer {
    public static void main(String[] args) {
        try {
            ServerSocket ss = new ServerSocket(6666);
            Socket s = ss.accept(); // establishes connection

            DataInputStream dis = new DataInputStream(s.getInputStream());
            String str = dis.readUTF();
            System.out.println("message= " + str);

            dis.close();
            s.close();
            ss.close();
        } catch (Exception e) {
            System.out.println(e);
        }
    }
}
```

```
import java.io.*;
import java.net.*;

public class MyClient {
    public static void main(String[] args) {
        try {
            Socket s = new Socket("localhost", 6666);

            DataOutputStream dout = new DataOutputStream(s.getOutputStream());
            dout.writeUTF("Hello Server");
            dout.flush();

            dout.close();
            s.close();
        } catch (Exception e) {
            System.out.println(e);
        }
    }
}
```

مثال سوکت در جاوا (خواندن و نوشتن دو طرفه)

- در این مثال، **کلاینت** ابتدا به سرور پیام می‌فرستد و **سرور** آن را دریافت و چاپ می‌کند.
 - سپس **سرور** پاسخی برای کلاینت می‌نویسد و **کلاینت** آن را دریافت و چاپ می‌کند.
 - این روند به صورت رفت‌وبرگشتی ادامه می‌یابد تا زمانی که یکی از طرفین عبارت **stop** را ارسال کند و ارتباط خاتمه یابد.
-

```
import java.net.*;
import java.io.*;

class MyServer {
    public static void main(String args[]) throws Exception {
        ServerSocket ss = new ServerSocket(3333);
        Socket s = ss.accept();

        DataInputStream din = new DataInputStream(s.getInputStream());
        DataOutputStream dout = new DataOutputStream(s.getOutputStream());
        BufferedReader br = new BufferedReader(new InputStreamReader(System.in));

        String str = "", str2 = "";
        while (!str.equals("stop")) {
            str = din.readUTF();
            System.out.println("client says: " + str);
            str2 = br.readLine();
            dout.writeUTF(str2);
            dout.flush();
        }

        din.close();
        s.close();
        ss.close();
    }
}
```

```
import java.net.*;
import java.io.*;

class MyClient {
    public static void main(String args[]) throws Exception {
        Socket s = new Socket("localhost", 3333);

        DataInputStream din = new DataInputStream(s.getInputStream());
        DataOutputStream dout = new DataOutputStream(s.getOutputStream());
        BufferedReader br = new BufferedReader(new InputStreamReader(System.in));

        String str = "", str2 = "";
        while (!str.equals("stop")) {
            str = br.readLine();
            dout.writeUTF(str);
            dout.flush();
            str2 = din.readUTF();
            System.out.println("Server says: " + str2);
        }

        dout.close();
        s.close();
    }
}
```

خودمون رو بسنجیم

این بخش برای این طراحی شده که در پایان مطالعه این اسلاید، بتونی خودت رو محک بزنی و ببینی آیا مفاهیم رو به خوبی یاد گرفتی یا نه. سوالات زیر را مرور کن و سعی کن بدون نگاه کردن به متن درس، به اون ها پاسخ بدی.

- آدرس IP چه ساختاری دارد و هر اکت چند بیت است؟
- تفاوت آدرس **IP** و آدرس **MAC** چیست؟
- شماره پورت چه کاربردی دارد؟ یک نمونه **IP:Port** مثال بزن.
- **UDP** و **TCP** از نظر اطمینان، ترتیب و تأخیر چه تفاوتی دارند؟
- برای اتصال سوکت کلاینت به سرور، چه اطلاعاتی لازم داریم؟
- متد `() accept` در **ServerSocket** چه می‌کند و چرا مسدودکننده است؟

پایان

در صورت هرگونه سوال یا پیشنهاد می‌توانی با من
در ارتباط باشی:

Email: me@ghaem.me
Telegram: @Ghaem